

Mudanya Mütarekesi Öncesi Gelişmeler ve Müttefik Generallerin İstanbul'daki Toplantı Tutanağı

The Developments Before The Mudanya Armistice and The Meeting Minutes of The Allied Generals in İstanbul

Mehmet Sedat ERKAN*

Öz:

Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi ile Yunan ordusunu büyük bir hezimete uğratan Türk ordusu, Takip harekâtı ile 9 Eylül 1922'de İzmir'e girdi. 18 Eylül 1922 tarihi itibarıyla Anadolu'da Yunan askeri kalmamıştı. Şimdi sıra Boğazların ve Trakya'nın kurtarılmasına gelmişti ve Türk ordusu ileri harekâtına devam ediyordu. Bu gelişmeler karşısında Yunanlıları her konuda destekleyen ve kıskırtan İngiliz hükümeti, 7 Eylül 1922 tarihinde kendilerince tarafsız bölge diye adlandırdıkları Boğazlar bölgesinin ve İstanbul'un gerekirse silahla savunulmasına karar verdi. İngiliz hükümeti bu yenilgilerden sonra birde Çanakkale ve Boğazlardan çekilmenin Büyük Britanya İmparatorluğunu utanç verici bir duruma düşüreceği gerekçesiyle İngiliz İtilâf Kuvvetleri başkomutanı General Harington'a gerekirse ateş açma yetkisi verdi. İngiltere müttefikleri İtalya ve Fransa'yı ortak hareket etme için ikna edemedi ve yalnız kaldı. 1921 yılında Ankara'da Mustafa Kemal Paşa ile tanışan ve Türklerle dostane ilişkiler içinde olan Fransız devlet adamı Franklin Bouillon'un da arabuluculuğu ile 3 Ekim 1922'de Mudanya'da bir konferans yapılması kararı verildi.

Mudanya Konferansından önce 2 Ekim 1922'de İstanbul'da Müttefik İşgal Komutanları arasında bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda Franklin Bouillon'un İzmir'deki görüşmelerden getirdiği Türk teklifleri de konuşuldu ve ortak bir karara varıldı.

Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi, Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara, e-mail: mserkan@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-003-2082-283X>

Mudanya'daki ateşkes müzakereleri esnasında İngiliz General Harington'un İstanbul'daki toplantıda alınan karara rağmen Doğu Trakya'nın Türklere teslimi konusunda zorluklar çıkardığı görüldü. Bu yüzden müzakereler bir ara kesintiye uğradı.

9 gün süren uzun ve tartışmalı geçen görüşmeler neticesinde Doğu Trakya'nın 15 gün içerisinde Yunanlılar tarafından boşaltılmasına ve bu işlem bittikten sonrada 30 gün içerisinde Türklere devrine karar verildi. 14/15 Ekim 1922 gecesinden itibaren yürürlüğe giren Mudanya Mütarekesi neticesinde Doğu Trakya silahlı bir mücadeleye girilmeden Türklere teslim edildi. Bu siyasi zafer bir yıl sonra, 24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Barış Antlaşmasına giden yolu da açmış oldu.

Anahtar Sözcükler: General Harington, Mustafa Kemal Paşa, Franklin Bouillon, Mudanya Konferansı, Doğu Trakya

Abstract:

The Turkish army, which inflicted a significant defeat on the Greek army with the Great Offensive and the Battle of the Commander-in-Chief Wars, entered Izmir on September 9, 1922 with the Follow-up Operation. As of September 18, 1922, there were no Greek soldiers left in Anatolia. Now it was time for the liberation of the Straits and Thrace, and so the Turkish army was continuing its operation on forward.

In the face of these developments, the British government, which supported and provoked the Greeks in every matter, decided on September 7, 1922, that the Straits region and Istanbul, which they call neutral zone, should be defended with weapons if it is needed.

After these defeats, the British government authorized General Harington, the commander in chief of the British Allied Forces, to open fire if it is necessary. This decision was on the grounds that withdrawing from the Dardanelles and the Straits would put Great Britain in a shame. Britain could not persuade its allies Italy and France, to act together and was left alone. It was decided to hold a conference in Mudanya on October 3 1922, with the mediation of the French statesman Franklin Bouillon, who met Mustafa Kemal Pasha in Ankara in 1921 and had friendly relations with the Turks.

A meeting was held between the Allied Occupation Commanders in Istanbul on October 2, 1922 before the Mudanya Conference. In this meeting, Turkish proposals brought by Franklin Bouillon from the talks in Izmir were also discussed and a joint decision was reached.

During the ceasefire negotiations in Mudanya, it was seen that the British General Harington created difficulties in the delivery of Eastern Thrace to the Turks, despite the decision taken at the meeting in Istanbul. Therefore, the negotiations were interrupted for a while.

As a result of the long and controversial negotiations that lasted for 9 days, it was decided to evacuate Eastern Thrace by the Greeks within 15 days and to transfer it to the Turks within 30 days after this process was completed. As a result of the Mudanya Armistice, which entered into force on the night of 14/15 October 1922, Eastern Thrace was handed over to the Turks without an armed struggle. This political victory opened the way to the Lausanne Peace Treaty, signed on July 24, 1923, a year later.

Keywords: General Harington, Mustafa Kemal Pasha, Franklin Bouillon, Mudanya Conference, Eastern Thrace

Giriş:

Osmanlı Devleti'ni ortadan kaldıran ve Anadolu'yu parçalayarak işgal eden İtilâf Kuvvetlerine karşı Türkiye Büyük Millet Meclisinin etrafında ve Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde örgütlenen millî kuvvetler, 1921 yılında I. ve II. İnönü , Ashıhanlar, Dumlupınar, Kütahya- Eskişehir Muharebelerinde başarılı mücadeleler vererek düşmana çok zayıf verdimiş ve yıpratmıştı. Aynı sene Türk ordusu 23 Ağustos -13 Eylül 1921'de Sakarya Meydan Muharebesi'nde 22 gün 22 gece süren çok şiddetli çarpışmalardan sonra Yunan kuvvetlerini bozguna uğratmıştı.

Bu mücadeleler sürerken Osmanlı-İtilaf Devletleri destekli iç isyanlar bastırılmış, iç cephenin güçlendirilmesi mücadelesi büyük ölçüde başarıya ulaşmıştı. İç ve dış cephedeki bu önemli galibiyetler, vatan topraklarının kurtarılması ülküsü çerçevesinde hareket eden TBMM ordularının güç ve kararlılığını ortaya koymuştu.

Bu arada TBMM Hükümeti'nin bütün iyi niyet ve barış çabalarına rağmen, İtilâf Devletleri adalet anlayışından yoksun ve ihtiras duygularıyla hazırlanmış olan Sevr Antlaşmasının maddelerini biraz değiştirerek TBMM'ne kabul ettirmek amacıyla önerdiği teklifler, Misakı Milli temelinde bir çözüm üretmediği için reddedilmiş ve 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruz'a giden süreci başlatmıştı.

Mudanya Mütarekesi Öncesi Siyasi ve Askeri Gelişmeler:

30 Ağustos 1922 Zaferi ile Yunan Ordusunun büyük kısmının imha edilmesinden sonra, geriye kalan savaş artıklarının da yok edilmesi ve Anadolu'nun düşmandan tamamen temizlenmesi için başlatılan takip harekâtının hızla gelişmesi sonucu, Yunanlıları her konuda destekleyen ve kıskırtan İngilizler büyük bir endişeye düştüler. Yunan Ordusundan arta kalan unsurların imhasını önlemek için girişimde bulundular. Bu da ancak bir mütareke (Ateşkes Antlaşması) ile sağlanabilirdi.

4 Eylül 1922 tarihinde Uşak'ta bulunan Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya İngiltere Başbakanından bir mektup geldi. İstanbul'da bir mütareke isteğinde bulunuluyordu. Bu isteğe Mustafa Kemal Paşa 5 Eylül 1922 tarihinde vermiş olduğu karşılıklıta;

"Anadolu'daki Yunan Ordusu kesin olarak mağlup edildiğinden ve bu ordunun artık yeniden bir direnç göstermesi ihtimali bulunmadığından Anadolu için görüşmelere yer olmadığı, görüşmeler ancak Trakya için bahis konusu olabileceğinden bu hususta 10 Eylül 1922'ye kadar ya Yunan Hükümetinin doğrudan veya İngiltere Hükümeti aracılığı ile resmi olarak müracaat etmesi " gerektiği belirtildikten sonra aşağıdaki şartlar bildirildi.

"Mütareke tarihinden başlayarak 15 gün içinde Trakya 1914 hudutlarına kadar kayıtsız ve şartsız TBMM Hükümetinin mülkî memurlarına ve askeri kuvvetlerine teslim edilmiş olacaktır;

Yunanistan'daki esirlerimiz 15 gün içinde İzmir, Bandırma, İzmit limanlarında teslim edilecektir;

Yunan Ordusu'nun 3,5 senedir Anadolu'da yaptığı ve yapmakta devam ettiği tahribatın onarılması şimdiden taahhüt edilecektir (Üstlenilecektir)" (Türk İstiklal Harbi, 1969: 141).

Bu cevabı yazıdan sonra, Yunan Hükümetince İtilâf Devletlerine yapılan başvuru üzerine İngiltere tarafından 7 Eylül'de yeniden mütareke isteğinde bulunuldu. Bu teklif üzerine Dışişleri Bakanlığı, ilgililer ile yazışmaya başladı. Bu arada Türk Ordusu İzmir'e doğru ilerliyordu. İngiltere'nin bu isteğinin vakit geçirerek zaman kazanmak olduğu anlaşılıyordu. Yunan hayranı ve Venizelos'un dostu olan ve Yunanlı iş adamları ve diplomatları ile yakın ilişkiler içinde bulunan İngiltere Başbakanı Lloyd George'un, son gelişmeler karşısında siyasi kariyeri ciddi bir şekilde sarsıntıya uğramıştı. Mevcut durumu kurtarmak istiyordu. Bu arada tarafsız bölge diye adlandırılan Boğazlar Bölgesi ve İstanbul, İtilâf Devletlerinin işgali altında idi. Büyük Britanya Bakanlar Kurulu 7 Eylül 1922'de, gerekirse tarafsız bölgenin silahlı savunulmasını kararlaştırdı (Çaycı, 1993: 10).

İngiliz İşgal Kuvvetleri Komutanı Charles Harington, Türk kuvvetlerinin Çanak-kale ve Boğazlara doğru ilerleyişini önleyebilmek için henüz Lloyd George'dan bir emir almadan tedbirler almaya yöneldi. Harington, Boğazları Türklere teslim etmenin İngiltere'yi ve İngiliz kabinesini ne ölçüde sarsacağına bilinciyle vakit geçirmeksizin İstanbul'daki İtalyan ve Fransız yüksek komiserlerine, Çanak-kale'de üç bayrak dalgalandırmanın Türkleri durdurmada daha etkili olacağını söyleyip onlardan kuvvet göndermelerini istedi. İtalyan Generali Ernesto Mombelli ve Fransız Generali Charles Antoine Charpy bu çağrıya hemen uydular. Oysa hükümetleri aynı görüşü paylaşmaktaydı (Akgün, 1973: 51).

Mustafa Kemal 9 Eylül 1922 Cumartesi günü karargahı ile Belkahve'ye geldi ve geceyi Nif (Kemalpaşa)'da geçirdi. Atatürk yanında Mareşal Fevzi (Çakmak) Garp Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa, Garp Cephesi Kurmay Başkanı Asım (Gündüz) Paşa ve karargahı ile 10 Eylül 1922 günü İzmir'e girdi ve burada Fahrettin (Altay) Paşa ile buluşarak doğruca Hükümet Konağına gitti. İzmirli kurtarıcılarını büyük bir törenle, sevinç ve coşkunlukla karşıladılar. İzmir Hükümet Konağı balkonundan, Konak alanını hınca hınç dolduran İzmirli, selamlayarak kısa bir konuşma yaptı ve "Bu başarı milletindir" dedi (www.izmir.gov.tr/ataturk).

Mustafa Kemal Paşa, Boğazları ve Boğazlar üzerinden Doğu Trakya'yı hedef alan yeni askeri harekâtın gelişmesine kadar İzmir'de kalma kararı verdi. Böylece İzmir, askeri ve diplomatik faaliyet ve çalışmaların merkezi oluyordu (Bıyıkoglu, 1955: 437).

11 Eylül'de Çanak-kale'ye İngiliz, Fransız, İtalyan kuvvetleri çıkarıldı. 12 Eylül'de İngiltere, müttefikleri Fransa ve İtalya'ya ortak hareket etmeyi teklif etti.

14 Eylül'de Fransa Devlet Başkanının da katıldığı toplantıda Fransız bakanlar kurulu Boğazların serbestisine ve Trakya'nın Türklere iadesine oybirliği ile karar verdi. Türkiye'nin meşru haklarını dikkate alacak bir çözümü kabul edeceklerini bildirdi.

15 Eylül'de Londra'da toplanan İngiliz Kabinesi, Mustafa Kemal Paşa'ya tarafsız bölgeye girmemesi için üç devlet tarafından bir ultimatoma verilmesine, anılan bölgedeki müttefik kuvvetlerin artırılmasına, Türk askerinin Rumeli'ye geçmesine engel olunmasına, Doğu Sorununun (Şark Meselesi) çözülmesi için Fransız, İngiliz, İtalyan ile birlikte Türk, Yunan, Rumen temsilcilerinin katılacağı bir konferans yapılmasına karar verdi (Türkgeldi, 1948: 152).

Muhtemel bir çatışma ile bir savaşın başlaması ihtimali üzerine Fransa, Mustafa Kemal Paşa ile temasa geçmeye karar verdi. Fransa savaşın devamını istemiyordu ve çıkabilecek bir çatışmada taraf olma niyetinde değildi. Bu amaç doğrultusunda Fransızların Mustafa Kemal Paşa ile ilk teması 15 Eylül 1922 günü saat 17.30'da yanında Fransa'nın İzmir Başkonsolos'u ve istihbarat subayı ile birlikte gelen Fransız Amiral Dumesnil ile oldu. Bu görüşmede Mustafa Kemal Paşa'nın yanında İsmet Paşa bulunuyordu. Dumesnil ile Mustafa Kemal Paşa, İzmir yangını ve sebepleri üzerine yaptıkları konuşmadan sonra, ateşkesin nasıl yapılacağı konusunda fikir alışverişinde bulundular (Lütem, 2003: 315).

Daha sonra Amiral Dumesnil özetle, Mustafa Kemal Paşa'ya, Fransa'nın müttefikleri ile birlikte hareket edeceğini, Çanakkale ve Boğazlara doğru yapılacak bir harekâtın yapılmasından kaçınılmasının gerektiğini söyledi. Buna karşılık Mustafa Kemal Paşa, Türk Ordusu'nu uzun süre bekletmeyeceğini, ancak Misak-ı Milli'de belirtilen milli sınırlar sağlanırsa ve Yunan Ordusu Meriç Nehri'ne kadar Doğu Trakya'yı boşaltırsa sorunun çözülebileceğini, öncelikle diplomasi yoluyla çözümden yana olduğunu vurguladı (Sonyel, 1987).

Amiral Dumesnil, Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı bu önemli görüşmeden sonra Türk tarafının kararlı tutumunu Fransız Yüksek Komiseri General Cesar Joseph Pelle'ye bildirmek üzere İzmir'den hareketle 16 Eylülde İstanbul'a geldi. Bu arada Mustafa Kemal Paşa General Pelle'ye verilmek üzere, Amiral Dumesnil ile yaptığı görüşmeleri özetleyen ve Türk tarafının Misak-ı Milli sınırları içerisinde bulunan vatan parçasının tamamı ele geçirilinceye kadar harekâtının devam edeceğini bildiren bir talimatı TBMM'nin İstanbul temsilcisi Hamit Bey'e göndermişti (Lütem 2003: 316). Böylece Mustafa Kemal Paşa General Pelle gelmeden önce kararlı tutumunu gösterdi.

İngiltere Başbakanı Lloyd George 16 Eylül tarihinde gazetelerde Winston Churchill tarafından kaleme alındığı ileri sürülen bir bildiriye Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un bilgisi olmaksızın haber ajansı Reuters vasıtasıyla yayınladı. Doğu Sorunu hakkındaki eski düşünceler bu bildiri ile tekrar ortaya dökülüyordu. Bildiride tarafsız bölgenin korunması için bütün İngiliz sömürgeleri ile, Fransa, İtalya ve Balkan Devletleri Türklerin aleyhine harbe davet edilmekteydi. Bu yayınlanan bildiri, Avrupa'da ve hatta İngiltere'de büyük bir heyecan ve tepki yarattı. İngiltere basını da olayı müthiş bir hata olarak değerlendirdi. Türk ordusunun tarafsız bölgeye girmesi ikinci bir dünya harbine mi neden olacaktı? İngiltere eski Dışişleri Bakanı Lord Edward Grey, Times gazetesine bir mektup göndererek, yayınlanan açıklamayı müthiş bir hata olarak değerlendirerek kınadığını bildirdi. Çanakkale için istenen asker isteği, Büyük Britanya İmparatorluğu'nun Hindistan, Kanada ve Kuzey Afrika sömürgeleri tarafından reddedildi. Avustralya çeşitli mazeretler üretti. Sadece Yeni Zelanda olumlu cevap verdi. Balkan Devletleri'nden Romanya ve Yugoslavya da İngiliz teklifini olumlu karşılamadı (Türk geldi, 1948: 153).

¹ 4 Eylül 1922'de Fransız Donanması, Fransız uyrukluları korumak amacıyla İzmir Limanına gelmişti. Bu donanma, Ernest Renan ve Amiral gemisi olan Edgart-Quinet Kruvazörleri ile Jean Bart Zırhlısı ve birçok torpidodan oluşuyordu. Bu donanma Tuğamiral Charles Henri Dumesnil'in (1868-1946) komutasında bulunuyordu (Arikan 1994:156).

Bir taraftan siyasi yazışmalar ve görüşmeler devam ederken, Türk askeri harekâtı da devam etti. 5. Türk Süvari Kolordusu 9 Eylül'de İzmir'e girdi. 12 Eylül'de Urla'yı, 16 Eylül'de Çeşme'yi geri aldı. 3. Türk Kolordusu ve Kocaeli Grubu tarafından 10 Eylül'de Bursa kurtarıldı, 12 Eylül'de Mudanya'ya taarruz edildi ve 11. Yunan Tümeni esir edildi, 18 Eylül'de Erdek geri alındı (Türk İstiklal Harbi, 1969: 226).

Büyük Taarruz, Başkomutan Meydan Muharebesi ve Takip Harekâtı sonrası 18 Eylül 1922 günü saat 15.00'den itibaren Anadolu topraklarında tek bir Yunan askeri kalmamıştı. Askeri harekâtımız öylesine hızlı gelişmişti ki, İtilâf Devletlerinin (Müttefik Devletlerin) mütareke önerileri üzerinde fazla düşünülmeden, Anadolu Türk Ordusu tarafından Yunanlılardan temizlenmişti (Soysal, 1973: 61).

Oluşan krizi önlemeye çalışan Fransa Başbakanı Poincare, General Pelle'yi Türklerin tarafsız bölgeye girmemeleri konusunda Mustafa Kemal Paşa'yı ikna etmesi ve bu arada gerçek düşüncesinin de ne olduğunu öğrenmesi maksadıyla İzmir'e gönderdi. 17 Eylül Pazar günü sabahı General Pelle, Amiral Dumesnil ve çok iyi Fransızca bilen Hilâl-i Ahmer müdürlerinden Saffet Bey'in katılımı ile heyet Fransız Zırhlısı Somali'ye binerek İzmir'e hareket etti (Anadolu'da Yeni Gün, 19 Eylül 1922; İkdâm, 19 Eylül 1922).

18 Eylül pazartesi günü İzmir'e gelen Pelle aynı gün Türk Orduları Başkomutanı Mustafa Kemal Paşa ile Başkomutanlık karargahı olarak kullanılan Göztepe'de Uşakizade Sadık Bey'in konağında görüştü (Şimşir, 1999: 71).

General Pelle tarafsız mıntıkaya girilmemesini istedi. Mustafa Kemal böyle bir bölgeden ne kendisinin ne de TBMM Hükümetinin haberi olmadığını, askeri harekâtın ana hedefinin yenilgiye uğratan düşmanın takip edilmesi olduğunu belirtti (Türk İnkilâp Tarihi, 1973: 98).

Bu görüşme ile ilgili Mustafa Kemal Paşa Nutuk'da şöyle anlatmaktadır:

“İstanbul'da Fransız olağanüstü Komiseri bulunan General Pelle benimle görüşmek üzere İzmir'e geldi. Tarafsız bölge adıyla andığı bir bölgeye ordularımızın girmemesinin uygun olacağını tavsiye etti. Milli Hükümetimizin böyle bir bölgeyi tanımadığını, Trakya'yı da kurtarmadıkça ordularımızın durdurulamayacağını söyledim. General Pelle Bay Franklin Bouillon'un benimle görüşmek üzere gelmek istediği yolunda almış olduğu özel bir telgrafı bana gösterdi.” (Mustafa Kemal Atatürk, 1974: 496)

Yapılan görüşmeleri Paris'in “**Le Temps**” gazetesi başyazarı şöyle yorumladı:

“General Pelle ve Amiral Dumesnil'in İzmir'de **Mustafa Kemal Paşa**'yla buluşmaları, durumun aydınlığa kavuşmasına çok yardım etti. Çeşitli kaynaklardan alınan çelişkili haberlerin aksine, Mustafa Kemal Paşa'nın görüşünün değişmediği ve **Misaki Milli**'de belirtilen isteklere bağlı olduğu kanısına varıldı. Öte yandan Mustafa Kemal Paşa'nın siyasal bir gerçekçi olduğu ve **Doğu sorununa barışçı çözüm** bulmaya çalıştığı anlaşıldı.” (Şimşir, 1999: 79).

General Pelle'nin tam yetkili olarak gelmemesi, İstanbul ve Doğu Trakya ile ilgili şartlarımızın kabulü hakkında kesin bir tavır sergileyememesi üzerine, Boğazlara karşı başlatılan harekâtın hızlandırılmasına karar verildi. Türk Ordusu bundan sonra

Boğazlara yöneldi ve bazı birliklerimiz İzmit ve Çanakkale'de bulunan İngiliz kuvvetlerinin karşısına kadar ilerlediler ve ateş menziline de aşarak onların tam önünde durdular. Durum çok kritik bir hal aldı. Doğu Trakya ve İstanbul'un kurtarılması için ordumuzun bu birlikleri aşması gerekiyordu. Bunun içinde silahlı bir çatışma kaçınılmazdı (Türk İstiklal Harbi, 1969: 225).

Aynı gün İstanbul'daki İngiliz ve İtalyan Yüksek Komiserleri ile Fransız Yüksek Komiser Vekili tarafından, Ankara Hükümeti Temsilcisi Hamit Bey aracılığı ile TBMM Hükümeti Dışişleri Bakanlığına bir nota verdiler. Buna göre;

“İstanbul ve Boğazlar etrafındaki itilâf devletleri işgal bölgelerinin tarafsızlıklarına riayet edileceğini umduklarını” bildirdiler. Alınan bilgilere göre İngilizler, Boğazların serbestliği bahanesiyle, Türkleri Boğazlar'a, İstanbul ve Trakya'ya sokmak istemiyorlardı (Çaycı, 1973: 10).

Ancak, Mustafa Kemal Paşa General Pelle ile görüşmesinin ertesi günü, 19 Eylül'de İtalya ve Fransız birliklerini Çanakkale'den çekti. Bu durumda Çanakkale'nin Anadolu yakasında yalnız İngiliz kuvvetleri kaldı.

Bu arada Lloyd George Çanakkale'yi elde tutmak için gerekirse yeni çatışma için ısrarcı tutumundan vazgeçmedi. Türkiye'deki birliklerini takviye etmeye karar verdi. Aldershot'dan (Londra'nın 52 Km. güneybatısında) bir tugay, Mısır, Malta, Cebelitarık ve diğer bölgelerden bazı birlikler, Akdeniz ve Atlantik filolarının bir kısmı ile birlikte, 1000 havacı asker içeren bir gemi Çanakkale'ye gönderildi. General Harington elde mevcut birlikleriyle birlikte takviye olarak gönderilen kuvvetleri Çanakkale-İstanbul arasında gerekli gördüğü kritik yerlere İstanbul'daki Harington'dan sonra en kıdemli asker olan İngiliz General Marden'in yönetiminde yerleştirdi. İngiltere Hükümeti dört ana maddeden oluşan bir de talimat göndermişti. Birincisi, her ne pahasına olursa olsun, Gelibolu'yu elde tutmak; ikincisi, Çanakkale'yi İngiliz kuvvetlerini tehlikeye atmadan elinden geldiğince tutmak; üçüncüsü, ciddi bir tehlike durumunda İzmit Yarımadasını boşaltmak; dördüncü ve son olarak da mecbur kalınırsa İstanbul'u boşaltmaktı (Oral, 2014: 26).

Savaşla barış arasında bütün sorumluluk dolaylı olarak General Harington'a kalmıştı. İngilizlerin Çanakkale'ye sevkıyatı sürüyordu ve Türk askerleri de çeşitli kesimlerde tarafsız bölgeye girmiş ve tel örgülere kadar yaklaşmışlardı. Harp tehlikesi devam ediyordu. General Harington'un Türklerin tarafsız bölgeden çekilmesi konusunda yaptığı isteğe, Mustafa Kemal Paşa tarafsız bölgeyi tanımadığı cevabını verdi. İngiltere Başbakanı Lloyd George barış için yapılan siyasi görüşmelere rağmen General Harington'u zorluyordu. Bir yandan İngiliz Hükümetinin savaşa hazır durumu; diğer yandan ise Türklerin Kocaeli Gurubu İzmit, 3. Kolordusu Bursa civarında, Mürettep Süvari Tümeni Erdek Körfezinde, 6. Kolordusu Erdek Körfezi- Karabiga arasında konuşlanmışlar ve askerlerin morali, savaşa azim ve iradesi çok yüksekti. İzmir'in Türkler tarafından geri alınması ile birlikte 14 Eylül'de Gaziemir Meydanına konuşlanan 4 av, 2 keşif uçağı da keşif ve gözetleme görevlerine devam ediyorlardı (Türk İstiklal Harbi, 1969: 224). General Harington bir asker olarak durum muhakemesi yaptığında yaşanacak bir çatışmanın İngilizlerin lehine olmayacağını da değerlendiriyordu.

Mustafa Kemal'in General Pelle ile görüşmesinde sergilediği kararlı tutum ve duruş üzerine üst üste toplanan İngiliz kabinesinin kararı ile İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon 19 Eylül tarihinde Paris'e gitti ve 20 Eylül'de Fransa Başbakanı Raymond Poincare ile konuyu oldukça sert tartışmalarla geçen iki saatlik bir müzakere yaptı. Aynı gün İtalya'nın Paris Büyükelçisi olan Kont Carlo Sforza'nın da katıldığı bir konferans yapıldı. Lord Curzon İtalyan ve Fransız askerlerinin Çanakkale'den çekilmesine itiraz etmekteydi. Boğazlar meselesi bir neticeye ulaşamadı. İngiliz, Fransız, İtalyan ile Türk, Yunan, Yugoslav ve Rumen delegelerinin katılacağı bir konferansın derhal yapılmasına karar verildi.

22 Eylül'de yapılan ikinci toplantıda Lord Curzon İstanbul'un Türk hakimiyetinde kalmasına bir itirazı olmadığını bir kere daha tekrar etti. Boğazlar ve azınlıklar konuları ile, üç devletin Cemiyeti Akvam'a (Milletler Cemiyeti) Türklerin girmesi ile ilgili destekleri konusunda anlaşma meydana geldikten sonra, özellikle Trakya problemi konusu gündeme geldi. Poincare Edirne'nin Türkiye'ye iadesi konusunda ısrarcı oldu, Kont Sforza'da onu destekledi. Bu konuda bir uzlaşma olmadı ve Ankara'ya gönderilecek davetin şekli tartışıldı. Netice ileri bir tarihe ertelendi.

Lord Curzon müttefiklerinden böyle bir tepki beklemiyordu. Bu arada İngiliz kabinesi devamlı toplanıyordu ve Lord Curzon Londra ile devamlı telefon ve telgraf ile görüşüyordu. Sonunda 23 Eylül'deki toplantıda Lord Curzon Edirne Türklerde kalmak şartıyla Meriç Nehri'nin hudut hattı olmasını kabul ettiğini bildirdi ve Ankara'ya gönderilen ortak notayı imzaladı. Alınan bu kararlar bir harp istemeyen Fransız kamuoyunda olumlu tesir yarattı. Edirne'nin Türkiye'ye iadesinden dolayı Fransa'nın Müslüman sömürgelerinden de, örneğin Fas Sultanı'ndan Poincare'ye teşekkür tebrikleri geldi.

1921 yılında Ankara'da Mustafa Kemal ile tanışan ve Türklere karşı dostane ilişkiler içinde olan Fransız Devlet adamı Franklin Bouillon, Poincare'nin emri, Curzon ve Sforza'nın onayı ile 23 Eylül kararlarını bildirmek üzere Fransız zırhlısı ile İzmir'e hareket etti (Türkgeldi, 1948:154).

Franklin Bouillon, Fransa Hükümeti'nin kendisini, İngiltere ve İtalya hükümetlerinin de uygun görmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek üzere geldiğini Türk tarafına söyledi. Görüşmeler esnasında İtilâf Devletleri Dışişleri Bakanları imzası ile 23 Eylül 1922 günlü bir nota geldi. Notada iki konu üzerinde önemle duruluyordu. Biri savaşın durdurulması; diğeri konferans ve barış ile ilgili idi. Gelen notada Venedik veya başka bir şehirde toplanacak olan ve İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven devletleriyle Yunanistan'ın çağrılacağı bir konferansa Türk delegelerinin gönderilip gönderilmeyeceği soruluyor; ayrıca görüşmeler esnasında Boğazlardaki tarafsız bölgeye asker gönderilmezse, Edirne ile birlikte Meriç'e kadar Trakya'nın Türklere geri verilmesi için Türk tarafının isteğinin iyi karşılanacağı bildiriliyordu. Notada Boğazlar'dan, azınlıklardan, Milletler Cemiyetine Türklerin girmesinden söz ediliyordu. Konferansın toplanmasından önce Yunan birliklerinin, İtilâf devletleri komutanlarının çizecekleri bir hattın gerisine çekilmeleri için İtilâf devletlerinin gücünü kullanacakları konusunda söz veriliyor ve bu konuda görüşmelerde bulunmak üzere Mudanya'da veya İzmit'te bir toplantı yapılması öneriliyordu (Mustafa Kemal Atatürk 1974: 220-221). Diğer taraftan bu İtilâf notasında Doğu Trakya'nın barış konferansından önce Türklere geri verileceğine dair hiçbir açık söz yoktu.

Bouillon ile yapılan görüşmelerde Türk tarafının üzerinde durduğu önemli bir hususta, Trakya Yunanlılar tarafından boşaltılırken bölgede bulunan Türk halkının bir katliama uğramaması idi. Yunanlıların Batı Anadolu'dan kaçarken neler yaptığı ortada idi. Şimdilik Doğu Trakya'da asker bulundurmamayı taahhüt ettiğimizden İtilâf devletlerinin emniyeti sağlaması ve bölgenin Türk mülkî makamlarına ve jandarma kuvvetlerine ne şekilde teslim edileceği önem kazanıyordu. Bouillon'un bunu sağlayacağını söz vermesi üzerine Türk Ordusunun Boğazlar'a yönelik harekâtı durduruldu.

Diğer yandan İstanbul'un Anadolu yakasında Bostancı, Göztepe ve Çamlıca ile Çanakkale şehrindeki İngiliz kuvvetleri, Nurettin Paşa komutasındaki birinci ordu ile, Yakup Şevki (Subaşı) Paşa komutasındaki ikinci ordumuzun İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına karşı yapacakları taarruza dayanabilecekleri güçleri yoktu. Trakya'daki Yunan kuvvetleri de, korku ve panik içinde idiler. Yunanlılar ağır yenilgilerinden sonra Sakız Adasında Albay Nikolas Plastiras ve Albay Lesvos öncülüğünde bir devrim komitesi oluşturdu (Şimşir 2000: 621). Sakız ve Midilli Adalarında başlayan Yunan askeri isyanı (24 Eylül 1922) Selânik ve Atina'yı da sarsmıştı. Yenilginin baş sorumlularından kabul edilen Kral Konstantin tahtından indirildi ve Atina'yı terk etti. (27 Eylül 1922) Doğu Trakya'nın derhal boşaltılıp Türklere teslim edilmesi hususunda Mustafa Kemal Paşa'nın kararı kesin idi. İtilâf Kuvvetlerinin ve Yunanlıların Türkleri bu kararından vazgeçirebilecekleri kuvvetleri, savaşa azim ve iradeleri de yoktu (Bıykoğlu, 1955: 444).

Franklin Bouillon aracılığı ile, aynı zamanda Paris Konferansı Başkanlığını da yürüten Fransa Başbakanı Poincaré'ye 29 Eylül tarihinde gönderilen cevabi yazıda Meriç Nehrine kadar Doğu Trakya'nın Türkiye'ye bırakılması şartıyla Mudanya'da konferansın yapılmasının kabul edildiği bildirildi. Mustafa Kemal Paşa tarafından, 3 Ekimde toplanmasının uygun olacağı belirtilen Mudanya Konferansı'na Başkomutanlık adına olağanüstü yetki ile, Batı Cephesi Orduları Komutanı İsmet Paşa delege olarak atandı (Mustafa Kemal Atatürk, 1974: 497).

Mudanya Ateşkes Konferansına Türk Delegesi olarak katılmak üzere görevlendirilen Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa 30 Eylül 1922 tarihinde, Batı Cephesi kuruluşunda bulunan 1nci ve 2 nci Ordular ile, 5 nci Süvari Kolordu Komutanlığına telgraf çekerek 3 Ekim'de Mudanya'da yapılması önerilen konferansa Türk temsilcisi olarak katılacağını; önemli ve acil evrakların kendisine, diğer işlemlerin İzmir'deki karargâha gönderilmesini istedi. Bunu yanı sıra aynı tarihte İsmet Paşa'nın imzasıyla 2 nci Ordu Komutanlığına şu emri gönderdi:

“Mudanya Konferansı'nın cereyanı esnasında birliklerin Kocaeli Yarımadası'nda batısına geçmeyeceği hat Yarımca-Şile hattıdır. Buna göre Yarımca-Şile hattı karşısında hiç olmazsa süvari keşif kollarımızın 3 Ekim 1922'ye kadar bulunmuş olması gerekir. Önlem alınmasını ve sonucun bildirilmesini rica ederim” (Türk İstiklal Harbi, 1995: 99).

Görülebileceği üzere konferansın ne şekilde gelişeceği de belli olmadığından gerekli askeri tedbirler de alınıyordu. Bu arada İstanbul'daki Müttefik Kuvvetler Komutanları konferansta kendi aralarında bir anlaşmazlığa düşmemek ve Türklere karşı fikir birliği içinde olmak için bir toplantı yapmaya karar verdiler.

Müttefik Kuvvetlerin (İtilâf Kuvvetlerin) Mudanya Konferansına gitmeden önce İstanbul'daki toplantı tutanağı : (EKLER)²

İstanbul Harbiye'deki Müttefik Kuvvetler Genel Karargahında, Mudanya'da yapılacak konferansa gitmeden önce General Charles Harington başkanlığında 2 Ekim 1922 tarihinde bir toplantı yapıldı. İngiliz arşiv belgelerindeki 6 sayfadan oluşan toplantı tutanağına göre toplantıya Fransa adına General Charles Antoine Charpy, İtalya adına General Ernesto Mombelli katıldı. Toplantıda General Harington yarın (3 Ekim 1922) Mudanya'da Müttefik kuvvetler komutanları ile Mustafa Kemal'in temsilcileri arasında yapılacak konferansı kastederek, İngiliz Hükümetinden İngiliz Yüksek Komiserliğine telgraf ile bir talimat gönderildiğini fakat kendisinin henüz görmediğini belirtti. Kendisinin bildiği kadarıyla, Trakya sorununu ve orada emir ve kanunların uygun bir şekilde sağlanmasının tartışılmasının zorunlu olduğunu vurguladı. İlave olarak, kendisinin Yunan temsilcisinin konferansa iştirak edip edemeyeceğini bilmediğini ve konferansın yarın saat 11.00 da başlayacağını söyledi.

General Charpy, "Eğer doğru anladıysam işimiz Yunan birliklerinin Trakya'da geri çekileceği bir hattın tesisidir" dedi. General Harington, "Esas niyetimiz budur, fakat Mustafa Kemal konferansın karakterini değiştirecek bazı diğer öneriler getirmektedir." dedi. General Mombelli de "Yunanlılarla Türklere kesin bir hattın uygulanacağını, diğer bir deyişle seçilecek bir hattın Türklere tartışma konusu olmayacağını" belirtti. General Harington, "Müttefik üç gücün hali hazırda anlaştığı Meriç hattına Yunanlıların çekilmesi işleneminin nasıl yapılacağı ve yürütüleceği konusunda hükümetlerimize öneriler sunmamız gerekiyor" dedi. (*Anlaşıldığı üzere siyasi otorite bir gün önce direktif vermiş, generaller bu konunun nasıl yapılacağını kararlaştırıyorlardı.*) General Mombelli ilgili yüksek komiserlerimizden aldığımız talimatlar Meriç hattını sabitliyorsa, tartışacağımız konu bölgenin boşaltılmasının organizasyonu ve işgali ile sınırlı olacaktır" dedi.

(General Mombelli'nin görüşme tutanaklarındaki ifadesinden anlaşıldığına göre, F.Bouillon ile İstanbul'daki İşgal Kuvvetlerinin Yüksek Komiserleri arasında 2 Ekimden önce bir değerlendirme yapıldığı ve bu toplantıda Türk tarafına iletilecek görüşlerin belirlenerek bazı kararlar alındığı, alınan kararların da Müttefik Generallere iletilmesi anlaşılmaktadır. Nitekim ½ Ekim 1922 gecesi konferansa katılacak Müttefik generalleri Fransız diplomat Franklin Bouillon'un da katıldığı bir toplantı yaptı. Bu toplantıda Bouillon generallere Müttefik Devletlerin (İtilâf Devletleri) ortak görüşleri ve Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı görüşme hakkında bilgi verdi.) (Türk İstiklal Harbi, 1995: 100)

Toplantıda birinci gündem maddesi olarak, Doğu Trakya'nın boşaltılması ve bölgede kanun ve nizamın sağlanması için ne kadar bir kuvvete ihtiyaçları olduğu tartışıldı. General Mombelli bir gün evvelki toplantıda gündeme gelen asgari 1000 kişilik kuvvete işaret ederek, en azından 4000-5000 kişilik bir kuvvete ihtiyaç olduğunu, esasında Yunanlıların içinde bulunduğu durum itibarı ile Trakya'da yeni bir direniş düzenleyecek durumda olmadıklarından bu kuvvetin yetebileceğini, müttefiklerinde zaten daha fazla bir güçlerinin olmadığını söyledi. General Charpy'de çeşitli noktalara,

² The National Archives, WO (War Office)-158/774, "Mudanya Conference, Minutes of Meetings", The Kew, Richmond, London.

örneğin Edirne ve Tekirdağ gibi noktalara müfrezeler gönderilmesinin yanısıra bazı süvari birliklerinin de görevlendirilmesinin bölgenin Türk jandarmasına teslimini ve devir teslimi kolaylaştıracağını söyledi. İlave olarak, bu hususları Yunan Hükümeti'ne kabul ettirmeliyiz, aksi takdirde Yunan Ordusuna kabul ettiremeyebiliriz dedi. *(Konuşmalardan anlaşılacağı üzere Müttefikler, Yunan ordusunun Trakya ve diğer yerlerdeki komutanları ile diyaloga girmeden yeni kurulan Yunan Hükümetince bir direktif verilmesinin uygun olacağını değerlendirmişlerdi.)*

İkinci gündem maddesi olarak Müttefik kuvvetlerce (İtilâf devletleri) görevlendirilecek askeri müfrezeler ve heyetler konusuna geçildi. Bir gün evvel yapılan toplantıda F. Bouillon tarafından 9 yere müfreze gönderilmesi teklif edilmişti. General Harington'da bu sayının çok olduğunu, General Charpy'nin fikrine katıldığını belirtti ayrıca bu sorunun halledilmesinde General Mombelli ve Charpy'nin tecrübelerine güvendiğini söyledi. Doğu Trakya'ya gönderilecek müfrezelerin (Görevlilerin) sayısı ve gidecekleri yerler Müttefik Generallerce daha sonra düşünülecekti.

Üçüncü gündem maddesi olarak bu işlemleri yapmak için belirlenen 30 günlük sürenin yeterli olup olmadığı tartışıldı. General Harington ve General Mombelli belirli bir sürenin saptanmasının zor olduğunu söyledi. General Charpy Kliky-Adana bölgesindeki tecrübelerine göre iki aylık bir gecikmenin çok uzun olduğunu belirtti ve 30 gün yerine "Bir ay civarında" diye düzeltilmesini teklif etti ve kabul edildi.

(Görüleceği gibi Müttefik Kuvvetler generallerine verilen süre aslında 30 gün olmasına rağmen, generaller bağlayıcı ifadelerden kaçınmışlar ve kendilerine hareket serbestisi yaratmışlardı.)

Toplantıda konuşulan diğer bir konu, Doğu Trakya'da bulunan Yunan kuvvetlerinin tamamının düzenli birlik olup olmadığı konusu idi. Bazılarının direniş için organize olmuş çeteler olabileceği de değerlendiriliyordu. Mombelli'nin böyle bir durumda Müttefik Kuvvetlerin bu gibi çetelerle başa çıkıp çıkamayacağı konusunda soru sordu. Diğer taraftan da Yunan çetecilerinin çok fazla olacağını düşünmediğini ifade etti. Mombelli "Kanun ve düzenin korunması sorumluluğu, şüphesiz Türk jandarmasında olacak ve General Fillonneau'dan³ anladığım kadarıyla Çatalca taburu 2 tabur ile güçlendirildi. Oldukça muhtemeldir ki, Mustafa Kemal eğer gerekirse bir başka taburda gönderebilir." dedi. General Charpy, savaş öncesi Türk jandarmasının Trakya'daki konuş ve kuruluşuna sahip olduklarını ifade ettikten sonra, o zamanlar Edirne'de 1350 kişilik bir tabur vardı, şu andaki Çatalca'daki taburda sadece 560 kişi var. Sadece 800 kişilik bir noksanlığın bulunduğunu söyledi.

(Diğer yandan Yunanlıların, Batı Anadolu'da olduğu gibi, Doğu Trakya'dan çekilirken Türklere ait tahıl stoklarını ve hayvan sürülerini ve bazı Türk vatandaşlarını Batı Trakya'ya götürmelerinden haklı olarak endişe ediliyordu. Türk ordusunun henüz Trakya'ya geçmemiş olması da bu tezi güçlendiriyordu. Esasında Müttefik generallerin korkusu da bu yönde idi. İstanbul'dan Doğu Trakya'ya hareket edecek olan Müttefik kuvvetler kanun ve nizamı sağlayarak bölgeyi Türklere teslim edinceye kadar, Yunan

³ General Etienne Fillonneau, (1866-1945), politeknik ve uygulama öğrencisi olan Fillonneau, 1889 yılında Varsailles'de mühendis teğmen olarak mezun oldu. Sudan ve Habeşistan (Etopya)'da demiryolu yapımı işleri ile uğraştı. 1918 yılında 2.Fransız Ordusu Mühendisler Komutanlığına atandı. 1921 yılında Türkiye'ye gönderildi ve burada yerel jandarma teşkilâtının kuruluşuna katıldı. Maginot Hattının inşasında aktif rol oynayan biri olarak bilinir. <https://www.polytechnique.edu/bibliotheque/fr/1919-fillonneau-etienne-paris-1866-1945>

birliklerinden ziyade, silahlı Rum ve Ermeni çetelerinin yağma ve katliamlarını önlemek gerekiyordu. Bu maksatla Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından, Çatalca ve Bulgaristan'da organize edilerek hazırlanan ve Eylül 1922 ortalarından itibaren harekete geçirilen gizli silahlı teşkilât, Trakya'daki Türkleri korumak üzere görevlendirildi. Çatalca'dan 760 tüfek ve 3 makinalı tüfeğe sahip 11 müfrezesi, Vize ve Kırklareli istikametinde harekete geçti. Bu kuvvetlerin bir kısmı Istranca Ormanları'na yerleşmişlerdi. Ayrıca, Bulgaristan'da Burgaz ve Yanbolu bölgelerinde kurulmuş olan iki akıncı müfrezesi Eylül 1922 ortalarında Kırklareli-Hacı Danişment-Lalapaşa üzerinden Edirne istikametinde harekete geçirildi. Müttefik kuvvetler (İtilâf Kuvvetleri) daha Doğu Trakya'ya girmeden önce, Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Merkez Heyetince Çatalca ve Bulgaristan'da kurulan gizli teşkilâtımız Kırklareli ve Edirne civarına yetişmişler ve mümkün olduğunca Yunan tecavüz ve yağmalarına mani olmuşlardı. Neticede Müttefik kuvvetler askerleri ve heyetleri daha anılan bölgelere girmeden önce, Doğu Trakya'ya Trakya-Paşaeli Cemiyeti tarafından 800 kişilik bir Türk kuvveti geçirilmiş oldu (Bıykoğlu, 1955: 457; Erkânı Harbiye-i Umumiye Harp Tarihi Dairesi Arşivi Dosya Numarası 49).

15 Eylül 1922 tarihli İngiliz kabinesi tutanaklarına göre de, İzmit ve İstanbul'un korunması kararının alınmasına rağmen 3000 kişilik başıbozuk tabir edilen Türk asker grubunun Boğazi geçtiği belirtiliyordu (Koni 1973: 18).

Mütareke sonrasında, Doğu Trakya'yı tekrar kurtarmak ve bölgeyi kontrol altına almak için, Batı Cephesindeki kuvvetlerden 400 mevcutlu 16 seçme piyade taburu ile 500 mevcutlu iki süvari taburu hazırlandı. Bu birliklere jandarma birliği işaretleri takılarak tekrar birlik numarası verildi. General Refet (Bele) TBMM olağanüstü temsilcisi olarak sevinç gösterileri ve coşkulu kalabalık arasında 19 Ekim 1922 tarihinde İstanbul'a girdi. Refet Paşa Müttefik Generalleri ile anlaşarak 30 Ekim'den 15 Kasım gününe kadar Doğu Trakya'yı teslim aldı.) (Belen 1973: 526)

General Charpy, beşinci gündem maddesi olarak, Yunanlıların ağırlıklarını ve stoklarını sekiz gün içinde çekmelerinin mümkün olmadığını, bundan dolayı "Mümkün olduğu kadar çabuk" olarak düzeltilmesini teklif etti. Bu öneri kabul edildi. (Anlaşılacağı üzere yukarıda üçüncü gündem maddesinde konuşulan bir aylık sürenin yerine nasıl bir ay civarında diye düzeltme yaptılarsa, bu madde de 8 gün yerine mümkün olduğu kadar çabuk ifadesini kullanarak kendilerini bağlayıcı şartlardan kaçınmışlardır. Buradan müttefik generallerin, askerliklerinin yanı sıra siyasi alanda da ne kadar tecrübeli ve yetişmiş olduklarını göstermektedir.)

General Mombelli, Batı Trakya'yı işgal etmeyi düşünmediklerini, ama diğer yandan izlemeye ya da denetlemeye hazır olduklarını söyledi. General Charpy, bunun süvari birliklerinin nehir kıyılarını ve demiryolu köprülerini denetleyerek başarabileceklerini ifade etti. Köprübaşlarının gerçekten önemli noktalar olduğunu söyledi. General Harington aynı fikirde olduğunu söyledi.

Son gündem maddesi olarak General Harington, Trakya sorununa ilave olarak, amacının Çanakkale veya İstanbul'a herhangi bir saldırı ihtimalini durduracak tatmin edici şartlarda bir ateşkes anlaşması ve keza takviye kuvvetlerinin (*Türk kuvvetlerinin ilerleyişini kastediyor*) durdurulması ile ilgili mutabakat yapmak için de çaba gösterdiğini söyledi. Bu gerçekten sadece İngilizleri ilgilendiren bir konu olduğu için

bu maddenin görüşülecek konulardan silinmesi gerektiğini söyledi. *(Burada İngiliz generalin İtalyan ve Fransız generallerin konuya yaklaşımını öğrenmek için gündeme getirdiği düşünülebilir. Çünkü İtalya ve Fransa kuvvetlerini 19 Eylül 1922 tarihinde Çanakkale bölgesinden çekmişti.)*

General Mombelli, İtalyan Yüksek Komiseri Marquis Garroni'nin dün geceki konuşmasında, Müttefik generallerin görevinin Yunanlılarla Türkler arasında ateşkesi düzenlemek olduğunu ve hiç kimse ile İngilizlerin veya Müttefiklerin ve Türklerin arasında ateşkes yapmak olmadığını söylediğine işaret etti.

General Charpy, aynı fikirde olduğunu söyleyerek bizim ana hedefimiz, Yunanlılarla Türkler arasında ateşkesi tesis etmek fakat aynı zamanda Türklerle Müttefikler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek bizim avantajımıza olur dedi. Devam ederek, İngiliz ordusunun ve özellikle General Harington'un Çanakkale ve İstanbul ile ilgili olduğunu tamamen farkında olduğunu, bu sorunda Müttefik generaller olarak tam desteklerini alacağından emin olmasını ve müttefik bir cephe göstermenin gerekli olduğunu düşündüğünü söyledi. General Charpy, bizim görevimizin ana hedefi bir uzlaşma elde etmek ve böylece bütün düşmanlıklardan kaçınmak olmalı ve bu durum diplomatların tartışmasını ve genel bir uzlaşmaya varmasını mümkün kılar dedi. *(Burada Fransız generalin manevra yaparak İngilizlerin endişelerinde haklı olduğunu ve bu konuda yalnız bırakılmayacağını, İtalyan temsilcisini de katarak ifade etmesi Mudanya Mütarekesi öncesi Fransızların Boğazlar konusunda tutumunun açık olmadığını göstermekte idi.)*

General Harington, diğer generallerin de aynı görüşte olmasından çok memnun olduğunu ifade ettikten sonra, gerçi müttefik kuvvetler başlıca faktördür dedi ve yine de diplomatlara bu sorunları çözme şansı vermek için tüm birlik hareketlerinin durdurulacağına dair tatmin edici garantiler vermek gerekir dedi. Gerçi İngiliz birliklerinin şu anda tehlikeli durumda olmamalarına rağmen, Çanakkale'de durumun çok zor olduğunu söyledi. Savaş olasılığından kaçınmak konusunda çok endişeli olduğunu ve Çanakkale veya İstanbul'a bir taarruz olmayacağına dair yeterli güvenceler alabildiği takdirde, ateşkes şartlarını müttefik generallerle birlikte tartışmaya oldukça hazırlıklı olduğunu söyledi.

Fransız General Charpy, Franklin Bouillion tarafından önerilen tekliflerin General Harington tarafından kabul edilip edilmediğinin kendisine söylenip söylenmeyeceğini bilmek istediğini belirtti. Devamla, konferans gerçekleşmeden önce bunun uygulanıp uygulanmayacağına bilinmesi büyük bir avantaj olacaktır dedi. Daha da ötesi, bu konferansa gitmeden önce Müttefik generallerin bir anlaşma yapmalarının çok önemli olduğunu, yoksa çok fazla gecikme olacağını söyledi. *(Anlaşılabacağı üzere Fransızlar Boğazlar konusunda İngiliz tezini destekleyecekler ama bunun yanı sıra Doğu Trakya'yı Türklere teslimi konusunu da İngilizlerin açıkça ifade etmelerini istiyorlardı.)*

General Harington prensipte atıfta bulunulan tekliflere oldukça katıldığını belirttikten sonra, bugün öğleden sonra Franklin Bouillion ile bir görüşme ayarladığını, daha sonrada kendileri ile haberleşeceğini söyledi.

General Harington, Çanakkale cephesinde kesin bir hattın saptandığını görmek istediğini ancak bu şekilde tamamen emin olacağını belirtti. Çanakkale cephesindeki koşulların doğrulukla yerine getirildiğini görmek için oradaki subayların değişim işleminin yapılmasının gerektiğini söyledi. Eğer bu işlemden sonra oldukça tatmin olursa (*İstediği şartlar yerine gelirse*) prensipte Mr. F. Bouillon 'un önerilerini kabul etmeye hazır olacağını söyledi. Keza bugün gelen İngiliz takviye kuvvetlerinin askeri operasyonlar veya hazırlıklar için kullanılmayacaklarını, yalnızca kanun ve nizamın sağlanması için görevlendirileceklerini belirtti. Sözlerine, kesinlikle adil olmayan hiç birşey yapmaya niyeti olmadığını belirtti ve bütün düşüncemiz bir savaşın önlenmesidir dedi.

(Harington, Çanakkale ve İstanbul'un yani Boğazların İngilizlerin kontrolünde kalacağını garantisi olmadan, Mr. Bouillon'un önerilerini kabul etmeyeceğini belirtiyordu. Müttefik generallerin liderliğini de yapan İngiliz general bir yandan savaş istemediğini ama bunun aksine bir gelişme olursa gerekenin yapılabileceği mesajını veriyordu. Konuşmalardan da anlaşılacağı üzere 3 Ekim'de başlayacak Mudanya Mütarekelerinden bir gün önce, 2 Ekim'de İngiliz takviye birlikleri gelmişti. Diğer yandan bir savaş durumunda İngiliz kuvvetlerinin Türk kuvvetlerinin karşısında tutunmaları zor olsa da İngilizler, Boğazlar konusunda Fransa ve İtalya'yı kendi taraflarında tutmak için hala gayret gösteriyordu.)

General Charpy, General Harington'u desteklemek için elinden gelen her şeyi yapacağını söyledi.

General Harington generallerden, yapılacak konferanstaki basın muhabirleri ile ilgili fikirlerini sordu. Şahsen düşüncesinin , eğer kendilerine belirli aralıklarla resmi bir tebliğ yapılırsa çok memnun olacağını ve bu soruları yüksek komiserlerin dikkatine sunacağını söyledi. Charpy ve Mombelli aynı fikirde olduklarını söyledi.

General Charpy, Franklin Bouillon tarafından sunulan öneriler göstermektedir ki Türkler bir barış arzu etmektedir ve yakılıp yıkılan memleketlerinden geçip gelen Türk ordusunun barış tesis etmek istemesi çok takdire şayandır dedi. *(Fransız temsilcisi bu sözleri ile İngiltere'ye, davalarında Türklerin haklı olduğunu, Yunanlıların Anadolu'da yaptığı bu kadar mezalim ve tahribata karşılık iyi niyetle hareket ettiklerini belirtiyor ve Boğazlar konusunda destekleyeceklerini ama diğer konularda İngilizlerin esnek ve adil davranmaları konusunu vurguluyordu.)*

Toplantı sonunda Fransız diplomat Franklin Bouillon tarafından Müttefik Yüksek Komiserlerine sunulan teklifler, Müttefik Generaller tarafından prensipte aşağıdaki değişikliklerle kabul edildi.

- Doğu Trakya'daki Müttefik Birlikler; Trakya'daki tahliye işleminin denetlenmesini, Yunan idaresinin Türk yönetimine devredilmesinin kontrolünü, kanun ve nizamın sağlanmasında Türk jandarmasına yardım hususlarını sağlayacaklardı,
- Doğu Trakya'ya gönderilecek Müttefik Heyetlerin (Görevlilerin) sayısı ve gidecekleri yerler Müttefik Generallerce daha sonra düşünülecekti,

- Bu işlerin yapılması için belirlenen 30 günlük süre yerine “Bir ay civarında” ibaresi yazıldı, (Yüksek Komiserlerin tahliye işlemi için bir ay süre verdiği anlaşılmaktadır.)
- Yunan birliklerinin ağırlıklarını ve stoklarını geri çekmesi için belirlenen 8 gün ibaresi çıkarıldı yerine “Mümkün olduğu kadar çabuk” ifadesi konuldu.
- Müttefik Birlikler Batı Trakya'yı işgal etmeyecek, fakat bu arazi süvari birliklerince nehir kıyıları ve demiryolu köprüleri denetlenecek şekilde düzeltildi. (Batı Trakya'da olabilecek bir Türk ileri hareketına veya bölgede Türklerce kazanılabilecek toprak parçasına karşı önlem olarak değerlendirilebilir.)

Değerlendirme ve sonuç:

Toplantı tutanaklarından da anlaşılacağı üzere Müttefik generallerin Mudanya görüşmelerine gitmeden önce görüşecekleri konularla ilgili aldıkları ortak kararlara rağmen, müzakereler esnasında buna tam uymadıkları ve pazarlık konusu yaptıkları görülmektedir. Bunun bir nedeni de General Harington'un görüşmeler süresince İngiliz Hükümetinden kesin ve açık bir direktif almaması olduğu da düşünülebilir. Müttefik devletlerin 23 Eylül 1922 tarihli barış ve mütareke tekliflerini kapsayan notaları ile ilgili olarak İzmir'de Mustafa Kemal ile görüşen Franklin Bouillon'a Türk görüşü olarak; Edirne ve Meriç dahil olmak üzere Yunan ordusu ve idaresinin Doğu Trakya'dan çıkarılması, Trakya'nın 20 gün içerisinde TBMM Hükümetine teslim edilmesi, Trakya'daki Türk mülki makamlarının Yunan saldırılarından ve çetecilerden korunması için önlemler alınması konularını kapsayan bir muhtıradan verilmişti (Türk İstiklal Harbi 1995: 102). Yani Doğu Trakya'nın Türklere teslimi konusu dahil Türk görüşü İstanbul'daki Müttefik Yüksek Komiserlerine ve generallerine 1-2 Ekim 1922 tarihinde yapılan toplantıda Bouillon tarafından iletilmişti. Müttefik generallerin 2 Ekim 1922 tarihinde Harbiye'deki genel komutanlık karargahında yaptıkları toplantıda General Harington, Fransız general Charpy'nin Bouillon'un önerileri hakkındaki sorusu üzerine, ancak Çanakkale cephesinde kesin bir hattın saptandığını gördükten sonra, yani Türklerin, İngilizlerin tarafsız bölge diye adlandırdıkları hatta girmedikleri takdirde Bouillon'un önerilerini kabul edeceğini belirtmişti. Bouillon'da Türklerin önerisini yani Doğu Trakya'nın barış anlaşmasından önce teslimini belirttiği ve İngiliz generalin de bunu prensipte kabul ettiğini söylemesine rağmen, Doğu Trakya'nın Türklere teslimi konusunun daha sonraya bırakılması, Mudanya Mütarekesi'nin bir ara kesilmesine ve savaş ihtimaline bile yol açtı. Bu konuda Yüksek Komiserlerin önceden bilgi sahibi olmaması ve hükümetlerini konu hakkında bilgilendirmemeleri mümkün değildi. General Harington'un bu tutumundan Lloyd George hükümetine bir ölçüde ilerde Türklerle yapılacak barış anlaşmasından önce pazarlık payı bırakmak istediği anlaşılmaktaydı.

Müttefik komutanların toplantısından çıkan diğer bir sonuçta, Boğazların barış anlaşması yapıncaya kadar müttefik kuvvetlerin (itilâf kuvvetlerinin) kontrolünde kalması hususunda Fransa ve İtalya temsilcilerinin de İngilizleri desteklemesi konusu idi. Bu konuda işbirliği yapacaklarını ve General Harington'u destekleyeceklerini toplantıda belirttiler. Bilindiği üzere 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen işgal altına alan Müttefik kuvvetler, Mondros Mütarekesi ile yarattıkları fiili durumu sürekli ve hukuکی şekle sokabilmek için, 24 Nisan 1920'de San Remo'da taslak bir plan hazırladılar ve bu planlarını 10 Ağustos 1920 Sevr Projesi ile Osmanlı Hükümetine kabul ettirdiler. Böylece jeopolitik ve jeostratejik önemi olan Boğazları yönetmek üzere yabancı devletlerin temsilcilerinden oluşan bir Boğazlar Komisyonu kuruldu. Beş asıra yakın süren Türk hakimiyeti yerine, yabancı devletlerin egemenliğine ve yabancı ticaret ve savaş gemilerinin geçiş serbestliğine dayanan dönem başlamıştı. (Emanet 2003: 72). İşte şimdi bu kazanımlarından vazgeçmek istemiyorlar ve müşterek hareket ediyorlardı. Millî menfaatleri gereği Boğazlar konusunu ilerde yapılacak barış antlaşmasına (Lozan-Lausanne) taşımak istiyorlardı.

Bu şekilde, Türkiye'ye karşı hiç olmazsa, Boğazlar sorununda, müttefikler arasında bir cephe birliği kurulabilmesi, Londra'da İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un bir başarisı olarak görülüyordu (Bıyikoğlu 1955: 445).

Müttefik generaller 2 Ekim 1922 tarihinde yaptıkları toplantının ertesi günü, 3 Ekim sabahı erken saatlerde İstanbul'dan Mudanya'ya hareket ettiler. Müttefik işgal kuvvetleri başkomutanı Tümğ. Harington, Iron Duke savaş gemisiyle; Fransız işgal kuvvetleri komutanı General Charpy, Edgar Quinet kruvazörü ile; İtalyan generali Mombelli, Duvilio savaş gemisi ile aynı gün Mudanya'ya geldiler (Akgün 1973: 55).

Ateşkesle doğrudan ilgili olan ve muharebeler neticesinde yenilerek Türklerle mütareke yapmak mecburiyetinde kalan Yunanistan ise, General Aleksandros Mazarakis ile Albay Ptolemaios Sariyannis'i temsilci olarak görevlendirmişti. Yunan delegeleri doğrudan doğruya görüşmelere katılmayıp Mudanya açıklarında bekleyen bir Yunan gemisinde görüşmeler süresince beklediler. İnönü 1987: 27).

Mudanya Mütarekesinde Türk tarafını Başkomutanlık namına olağanüstü yetkilere sahip Batı Cephesi Orduları Komutanı İsmet Paşa temsil ediyordu.

3 Ekim Salı günü saat 15.00'da başlayan müzakereler çok tartışmalı geçti ve bazen tikanır gibi oldu. 5 Ekimden 9 Ekime kadar geçen süre içinde yeni bir savaş tehlikesi bile ortaya çıktı. Müttefik generaller, Trakya'nın Yunanistan tarafından tahliyesini kabul ettikleri halde, Türk idaresine teslimine yanaşmadı. Fransız temsilcisi hariç, İngiliz ve İtalyan temsilcileri, sulh yapılıncaya kadar Trakya'nın Müttefik kuvvetlerin işgali altında bulundurulması tezini savundular. Mudanya Mütarekesi esnasında İsmet İnönü'nün hatıralarında belirttiği gibi General Harington Yunanlılar tarafından boşaltılacak Trakya'nın Türklere teslimi hususunda yetkisinin olmadığını, hükümetinden talimat alması gerektiğini söylüyordu.

Halbuki 2 Ekim 1922 tarihinde İstanbul'da yaptıkları toplantıda Doğu Trakya'daki Yunan idaresinin Türk yönetimine devredilmesinin nasıl olacağını, kanun ve nizamın sağlanmasında Türk jandarmasına yardım hususlarının nasıl sağlayacaklarını kararlaştırmışlar ama bunun bir barış anlaşmasından sonra yapılacağı konusunu gündeme getirmemişlerdi. Bu olumsuz gelişmeler üzerine 6 Ekim 1922'de Lord Curzon Paris'e gitti. 7 Ekim'de Müttefik Devletler Paris kararları adı verilen ve Trakya'nın TBMM Hükümetine teslimini öngören Türk görüşünü kabul ederek telgraf ile İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold'a bildirdi. Böylece savaş tehlikesi de giderilmiş oldu. (Türk İstiklal Harbi 1995: 121).

Mudanya Mütarekesi (Ateşkes Anlaşması) 11 Ekim 1922 günü 9 günlük zorlu bir süreçten sonra uzlaşma ile sona erdi ve saat 06.00'da imzalandı. Mütareke 14/15 Ekim gecesi yürürlüğe girecekti (Türkgeldi 1948: 180). Mudanya Ateşkes Anlaşması 14 maddeden oluşuyordu. Ana çizgileri ile Türk-Yunan kuvvetleri arasındaki çatışma son buluyordu. Doğu Trakya (Edirne dahil) Meriç ırmağının sol kıyısına kadar olan yerler 15 gün içinde Yunanlılar tarafından boşaltılacaktı. Bu boşaltma bittikten sonra 30 gün içinde Doğu Trakya'nın Türklere devri tamamlanacaktı. Barış Konferansı'na kadar 8000 Türk jandarması, mülki memurlarla birlikte Trakya'ya el koyacaktı (Çağatay 1973: 139).

Mudanya Mütarekesi TBMM Hükümeti'nin uluslararası alandaki büyük başarısı oldu. I. Dünya Savaşı sonunda petrol bölgesi Ortadoğu'nun haritasını yeniden şekillendirmeyi üzerine alan İngiltere, bu politikasını uygulamak için Yunanlıları kullanmıştı. Yunanistanın mağlup olması ve Mudanya Mütarekesi'nin imzalanması sonucunda, Lloyd George hükümetinin bu politikası da iflâs etti ve 19 Ekim 1922'de İngiliz Hükümeti istifa etmek zorunda kaldı. Osmanlı Devleti'ne Mondros Mütarekesi'ni ve Sevr'i imzalatmış olan İtilâf Devletleri, Türk Ordusunun çok kısa zamanda aldığı başarı karşısında çaresiz Türk tezini kabul etmişlerdi (Oğuzoğlu 2007: 7). Böylece silahlı yeni bir mücadeleye girmeden, Doğu Trakya Yunan işgalinden kurtarılıp Misak-ı Milli'nin öngördüğü sınırlar içine alınmış oldu. Askeri zaferlerin ardından TBMM siyasi bir zafer de kazanarak Lozan'a giden yolu da açmış oldu.

Kaynakça:

Arşiv Belgeleri:

Harp Tarihi Dairesi Arşivi

The National Archives

Sürelî Yayınlar:

Anadolu'da Yeni Gün

İkdam

Kitaplar ve Makaleler:

AKGÜN, Seçil, (1993), "Mudanya Silah Bırakışmasında Yabancı Temsilciler", **70.Yılında Mudanya Mütarekesi ve Uluslararası Sonuçları, Bildiriler**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

ARIKAN, Zeki, (1994), **Mütareke ve İşgal Dönemi İzmir Basını**, Ankara: AAM Yayını.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, (1974), **Söylev (Nutuk) (Cilt 1-2)**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

BELEN, Fahri, (1973), **Askeri, Siyasal ve Sosyal Yönleriyle Türk Kurtuluş Savaşı**, Ankara: Başbakanlık Basımevi.

BIYIKLIOĞLU, Tefvik, (1987), **Trakya'da Millî Mücadele I**, Ankara:Türk Tarih Kurumu Yayını.

ÇAĞATAY, Neşet, (1993), "Mudanya Ateşkesi", **70.Yılında Mudanya Mütarekesi ve Uluslararası Sonuçları, Bildiriler**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

ÇAYCI, Abdurrahman, (1993), "Mudanya Mütarekesine Giden Yol", **70.Yılında Mudanya Mütarekesi ve Uluslararası Sonuçları, Bildiriler**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

EMANET, Hakan, (2003), **Deniz Hakimiyetinden Dünya Hakimiyetine Giden Yolda Türk Boğazları, İstanbul**: Kültürsanat Yayıncılık.

Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, (1973), **Türk İnkılâp Tarihi**, Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Başkanlığı Yayınları.

İNÖNÜ, İsmet, (1987), **Hatıralar 2. Kitap**, Ankara: Bilgi Yayınevi.

KONİ, Hasan, (1993), "1922 Yılı ve Mudanya Ateşkes Anlaşması", **70.Yılında Mudanya Mütarekesi ve Uluslararası Sonuçları, Bildiriler**, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.

LÜTEM, İlhan, (2003), **Mustafa Kemal Atatürk 57 Yılın Öyküsü: 2. kitap**. Ankara: Avrasya-Bir Vakfı Yayınları.

OĞUZOĞLU, Yusuf, (2007), **Ulusal Zaferimizi Taçlandıran Bir Kent: Mudanya**, Bursa: Gaye Kitapevi.

ORAL, Atilla, (2014), *Charles Harington : Sömürge Valisi'nin Himayesinde Vahdettin'in İşgal İstanbul'u*, İstanbul: Demkar Yayınevi.

SONYEL, Salahi R., (1987), *Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C.2, Ankara: TTK.

SOYSAL, İsmail, (1973), *Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları, I. Cilt*, Ankara: TTK.

ŞİMŞİR, Bilal N., (1999), *Doğunun Kahramanı Atatürk*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

ŞİMŞİR, Bilal N., (2000), *İngiliz Belgelerinde Atatürk 1919-1938 Cilt 4 Ekim 1921-Ekim 1922 - British Documents on Atatürk 1919-1938 Volume 4 October 1921-October 1922*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

T.C. Genel Kurmay ATESE Başkanlığı, (1969), *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi 6'ncı kısım 3'ncü kitap Büyük Taarruzda Takip Harekâtı, Cilt: II*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Türk İstiklal Harbi, Cilt: II, Batı Cephesi, 6. Kısım, 4. Kitap (İstiklal Harbi'nin Son Safhası), (1995), Ankara: Genelkurmay Basımevi.

TÜRKGELDİ, Ali FUAT, (1948), *Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, Ankara: Güney Matbaacılık.

TÜZEL, Abidin, (1995), *Türk İstiklal Harbi II'nci Cilt Batı Cephesi 6'ncı Kısım 4'ncü Kitap, İstiklal Harbi'nin Son Safhası, (Yay. Haz. Güngör CEBECİOĞLU) 2. bs.*, Ankara: Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları.

(www.izmir.gov.tr/atatürk).

Extended Abstract:

Despite all the goodwill and peace efforts of the Turkish Grand National Assembly, the Allied Powers proposed some proposals to make the TBMM accept the articles of the Treaty of Sevres, which lacked an understanding of justice prepared with passion. These proposals were rejected because they did not produce a solution based on the national oath and started the process leading to the Great Offensive that started on August 26, 1922.

The Turkish Army, which inflicted a significant defeat on the Greek Army with the Great Offensive and the Battle of the Commander-in-Chief Wars, entered Izmir on September 9, 1922, with the Follow-up Operation. As of September 18, 1922, there were no Greek soldiers left in Anatolia. Now it was time for the liberation of the Straits and Thrace, so the Turkish Army continued its operation forward.

However, the Turkish forces approaching the Straits region to pursue the Greek soldiers who fled to the Thrace region and tried to settle there, faced the forces of the Allied forces. The latest developments seriously shook British Prime Minister Lloyd George's political career, and he wanted to save the current situation. Meanwhile, the Bosphorus Region and Istanbul, which are called neutral zones, were under the occupation of the Allied Powers.

In the face of these developments, the British government, which supported and provoked the Greeks in every matter, decided on September 7, 1922, that the Straits region and Istanbul, which they call neutral zone, should be defended with weapons if it is needed. After these defeats, the British government authorized General Harington, the commander in chief of the British Allied Forces, to open fire if it is necessary.

Between war and peace, all responsibility was indirectly left to General Harington. The British shipment to Çanakkale was continuing, and Turkish soldiers from various sections entered the neutral zone and approached the fence. The danger of war continued. Mustafa Kemal Pasha replied that General Harington did not recognize the neutral zone to the request of Turks to withdraw from the neutral zone.

Britain did not have enough military build-up in the face of Turkish forces with solid morale and motivation, and it was in a weak position against the Turkish Army, especially in the Dardanelles region.

Britain could not find the military aid it had hoped for from the colonial and Allied States to fill this gap. The anti-war attitude of the French and Italian public opinion continued. British allies could not persuade Italy and France to act together and remained politically alone.

However, to strengthen his hand in a possible armistice or peace conference with the response of a Turkish attack to Çanakkale and Istanbul at any moment, he started to build military fortifications on the defensive positions in the region without wasting time.

Mustafa Kemal Pasha decided to stay in Izmir until developing a new military operation targeting Eastern Thrace through the Straits and Straits. Thus, İzmir became the center of military and diplomatic activities and studies.

Trying to prevent the crisis, French Prime Minister Poincare sent General Pelle to Izmir to persuade Mustafa Kemal Pasha not to enter the neutral zone of the Turks and learn what her genuine opinion was.

Upon the decisive stance and stance that Mustafa Kemal exhibited in his meeting with General Pelle, British Foreign Minister Lord Curzon went to Paris on September 19 with the decision of the British cabinet. On September 20, the French Prime Minister, Raymond Poincare, had a two-hour discussion with the French Prime Minister, Raymond Poincare made a negotiation. On the same day, a conference was held with Count Carlo Sforza, the Italian Ambassador to Paris. Lord Curzon objected to the withdrawal of Italian and French soldiers from Çanakkale. Straits issue did not conclude.

Lord Curzon did not expect such a reaction from his allies. Finally, at the meeting on September 23, Lord Curzon Edirne stated that she accepted the Meriç River as the borderline on the condition that the Turks remained and signed the joint note sent to Ankara.

This decision was because withdrawing from the Dardanelles and the Straits would put Great Britain in a shame. Britain could not persuade its allies Italy and France, to act together and was left alone. It was decided to hold a conference in Mudanya on October 3, 1922, with the mediation of the French statesman Franklin Bouillon. He met Mustafa Kemal Pasha in Ankara in 1921 and had friendly relations with the Turks.

A meeting was held between the Allied Occupation Commanders in Istanbul on October 2, 1922, before the Mudanya Conference. In this meeting, Turkish proposals brought by Franklin Bouillon from the talks in Izmir were also discussed, and a joint decision was reached.

General Charles Antoine Charpy on behalf of France and General Ernesto Mombelli on behalf of Italy attended the meeting according to the 6-page meeting minutes in the British archive documents.

As can be seen from the minutes of the meeting, it is seen that the Allied generals did not comply fully with this and made a bargaining issue during the negotiations, despite the joint decisions they made about the issues they were going to discuss before going to the Mudanya meetings.

Although he stated that the Turks' proposal in Bouillon, that is the surrender of Eastern Thrace before the peace agreement and that the British general agreed to this in principle, the issue of the delivery of Eastern Thrace to the Turks later left the Mudanya Armistice and even the possibility of war.

It was not possible for the High Commissioners not to have prior knowledge of this matter and not inform their governments. From this attitude of General Harington, it was understood that he wanted to leave a bargain share to the Lloyd George government before the future peace agreement with the Turks.

Another result of the Allied Commanders' meeting was that the representatives of France and Italy also supported the British in keeping the Straits under the control of the Allied Forces until the peace agreement was made. They stated at the meeting that they would cooperate on this issue and support General Harington.

During the ceasefire negotiations in Mudanya, it was seen that British General Harington created difficulties in delivering Eastern Thrace to the Turks, despite the decision taken at the meeting in Istanbul. Therefore, the negotiations were interrupted for a while.

As İsmet İnönü stated during the Mudanya Armistice in her memoirs, General Harington said that he did not have the authority to deliver the Thrace to be evacuated by the Greeks to the Turks and that he should receive instructions from her government.

However, at the meeting they held in Istanbul on October 2, 1922, they decided how the transfer of the Greek administration in Eastern Thrace to the Turkish administration would be, how they would assist the Turkish gendarmerie in ensuring law and order. However, they did not bring up the issue that this would be done after a peace agreement.

Upon these adverse developments, Lord Curzon went to Paris on October 6, 1922. On October 7, the Allies accepted the Turkish opinion, which is called the Paris Decisions, which envisages the surrender of Thrace to the Turkish Grand National Assembly Government, and sent it to British High Commissioner Sir Horace Rumbold in Istanbul by telegram. Thus, the danger of war was eliminated.

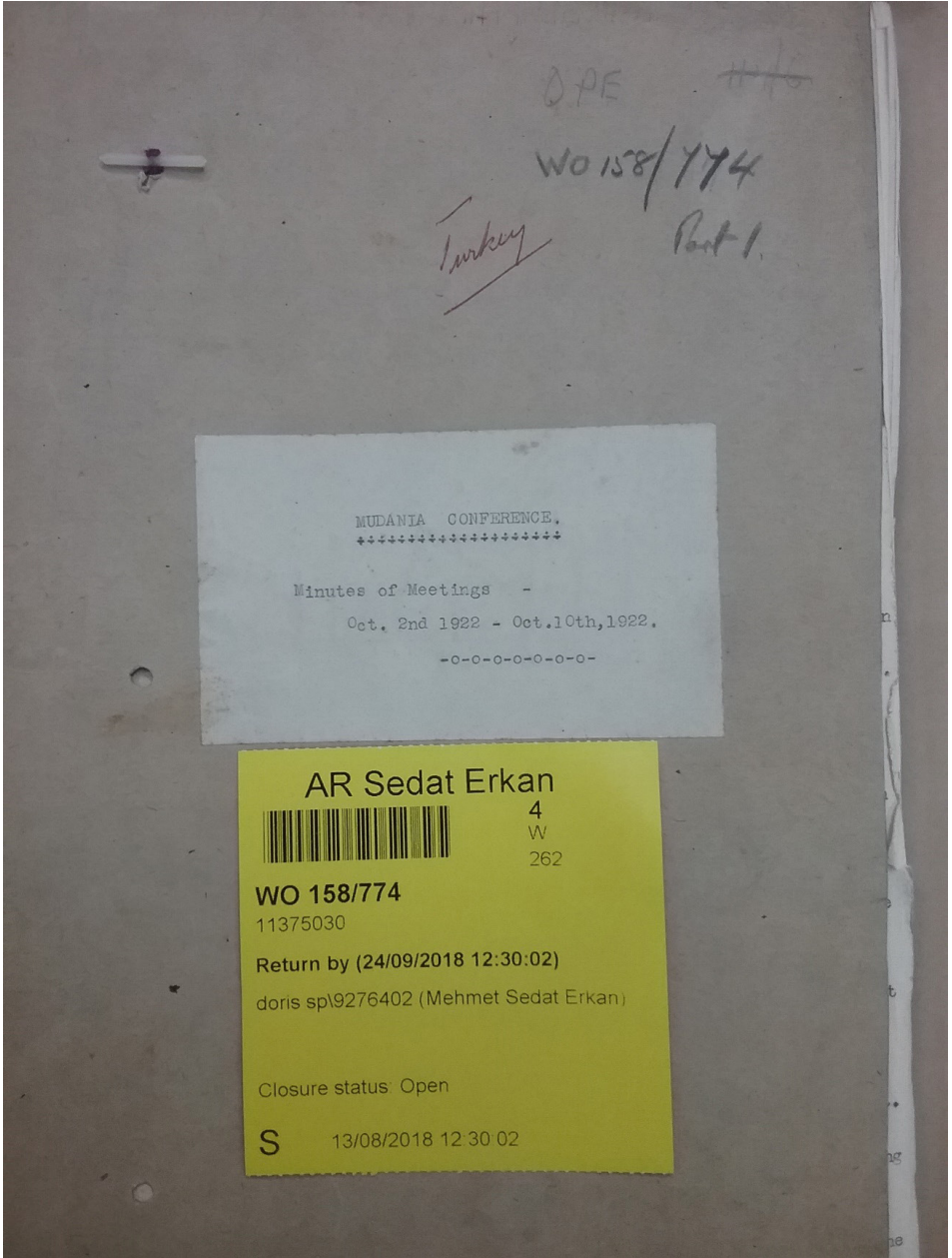
As a result of the lengthy and controversial negotiations that lasted for nine days, the Greeks decided to evacuate Eastern Thrace within 15 days and transfer it to the Turks within 30 days after this process was completed. As a result of the Mudanya Armistice, which entered into force on the night of 14/15 October 1922, Eastern Thrace was handed over to the Turks without an armed struggle.

The bad luck of the Turkish Nation, which had the misfortune of losing many victories on the battlefields at the diplomacy tables with the Mudanya Armistice, was broken with this agreement.

The Mudanya Armistice was the tremendous success of the Turkish Grand National Assembly Government in the international arena.

This political victory opened the way to the Lausanne Peace Treaty, signed on July 24, 1923, a year later.

EKLER: The National Archives, WO (War Office)-158/774, "Mudanya Conference, Minutes of Meetings", The Kew, Richmond, London

EK-1 :

MINUTES OF MEETING OF ALLIED GENERALS HELD AT
G.H.Q. HARBIE, ON OCTOBER 2nd., 1922.

General HARRINGTON said that, with reference to the Conference which was taking place at MUDANIA tomorrow between the Allied Generals and MUSTAPHA KEMAL's representatives, he understood that the British Government had wired instructions to the British High Commissioner, which, however, he had not yet seen. As far as he knew, we had to discuss the question of THRACE and what means were available for the maintenance of law and order there. He added that he did not know whether Greek representatives would be present at the Conference or not; this Conference would ~~commence~~ ^{start} at 11 a.m. tomorrow.

General CHARFY said that, if he understood correctly, our business was to settle a line behind which the Greeks troops were to be withdrawn in THRACE.

General HARRINGTON said it was quite clear that that was the original intention, but now MUSTAPHA KEMAL had made certain other proposals which altered the character of the Conference.

General MOMBELLI said he understood that a certain line was to be imposed on the Greeks and Turks. In other words, the choice of a line would not form the subject of a discussion with the Turkish representatives.

General HARRINGTON said that the 3 Powers had already agreed that the line behind which the Greek troops were to be withdrawn was the MARITZA line, and it would be our business to discuss at the Conference what organization would be set up after their withdrawal and what means there were of carrying out such an organization. We should then have to submit recommendations on this question to our respective Governments.

General MOMBELLI said that if the instructions we received from our respective High Commissioners allowed us to fix on the MARITZA line, discussion on the question would be eliminated, and any discussion would be confined to the occupation and organization of the territory evacuated.

General HARRINGTON agreed. What it meant was that we should have to study what means we had of carrying this out.

General MOMBELLI proposed that we should now go carefully through the proposals which had been communicated to us by the High Commissioners last night.

This was agreed to, and the Secretary then read the proposals referred to, (see Annexure). The following discussion ensued.

PROPOSAL 1.

General MOMBELLI said that, with reference to the force of 1,000 men referred to, it had been stated at the outset of our meeting last night that this represented

EK-2:

-2-

a minimum force, but subsequently it was thought that 4,000-5,000 men would be required. General MOMBELLI thought, however, that if this was merely a representative body of men, 1,000 would be ample, but if we were going to impose the will of the Powers on the Greeks, this number would certainly not be sufficient, and the question arose as to whether we were going to find the means necessary. He said that it must be remembered that there was now a new Greek Government, and the first item on their programme was the organization of THRACE. If this new Government was in a position to organize a resistance in THRACE, it would be impossible for us to impose the will of the Powers upon it as we had not the means. Therefore, the only thing to be done was to insist on the Greek Government changing their programme.

General HARRINGTON agreed, and said that the whole thing hinged on what means the Allied Governments would be prepared to provide.

General CHARPY thought that the 1,000 men referred to was the minimum required for the maintenance of law and order, and that it would also be necessary to send units to various points, such as ADRIANOPLE and RODOSTO. The presence of these detachments would probably ensure a peaceful evacuation. He considered also that some Cavalry should be sent, and their object would be to support the Turkish Gendarmerie in their task of maintaining law and order and supervise the handing over of the Greek administration to the Turkish Officials. These measures should be accepted by the Greek Government as otherwise we could not impose them on the Greek Army.

General MOMBELLI agreed, and proposed that the paragraph in question should be altered to read that the functions of the Allied troops would be :- (1) Supervision of the execution of evacuation. (2) Control of the handing over of the Greek Administration to the Turkish Officials. (3) Assist the Turkish Gendarmerie in the maintenance of law and order.

This was agreed to.

PROPOSAL 2.

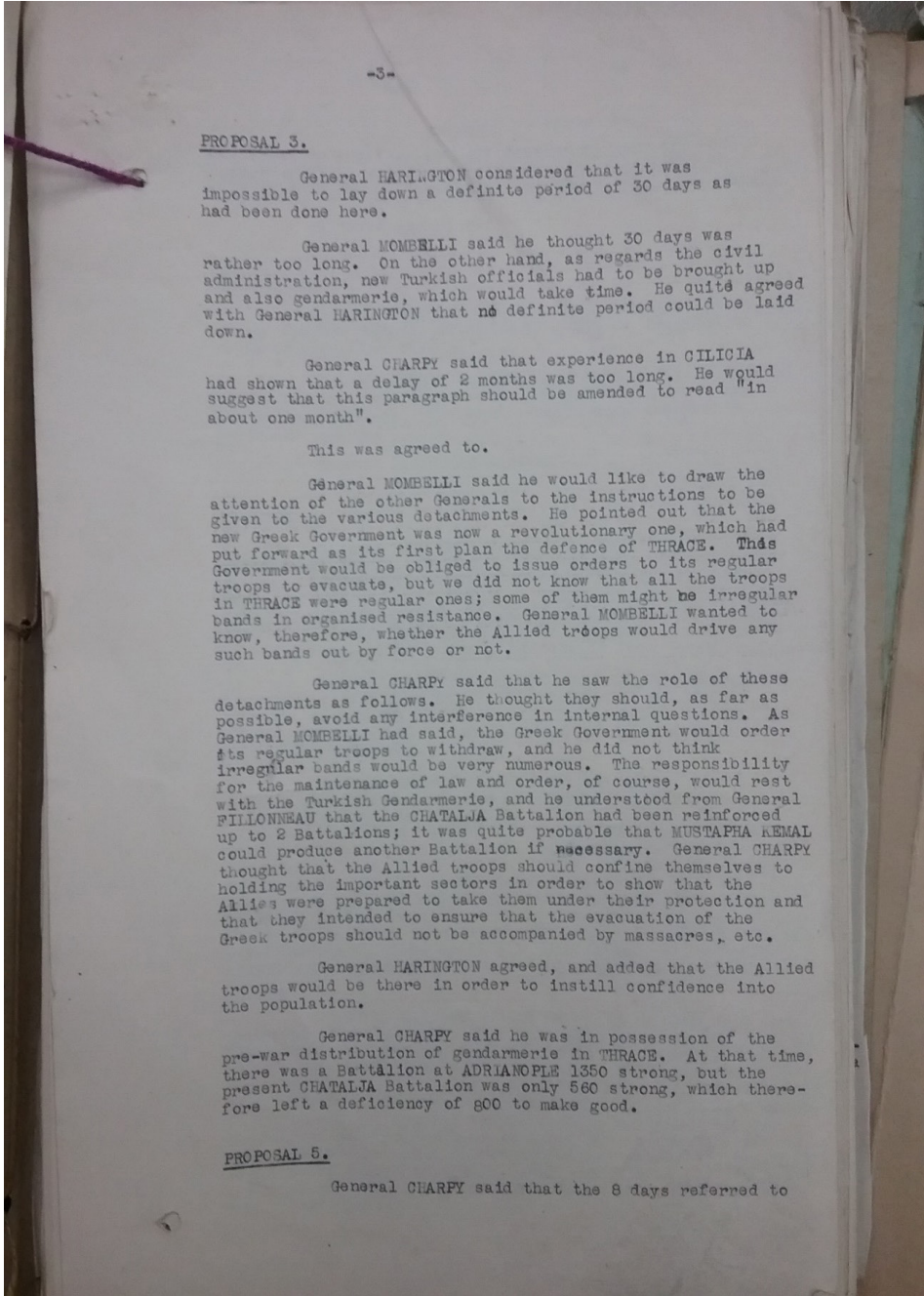
General HARRINGTON said that, with regard to this question, he felt inclined to be guided by the experience of Generals MOMBELLI and CHARPY in THRACE.

General MOMBELLI thought that the two proposals regarding this question might be combined. General CHARPY had proposed to send detachments, whilst the second proposal made by M. FAWKNER EDWARDS was to send Missions to about 9 places. General MOMBELLI thought, therefore, that where Missions were sent, detachments might also be sent.

General HARRINGTON said that, personally, he was in favour of General CHARPY's proposal and he did not agree that a lot of Missions should be sent. It would be for the Generals to consider later what numbers should go and the best places for them to be sent.

This was agreed to.

EK-3

EK-4:

-4-

was a rather short period, as the Greeks probably had certain stocks, supplies, etc. He proposed, therefore, that this should be amended to read "as soon as possible".

This was agreed to.

PROPOSAL 7.

General MOMBELLI did not think that we could occupy WESTERN THRACE, although we might be prepared to watch or supervise it.

General CHARPY thought that this could be carried out by Cavalry, who could watch the banks of rivers and main railway bridges. The bridge-heads were the really important points.

General HARRINGTON agreed.

PROPOSAL 8.

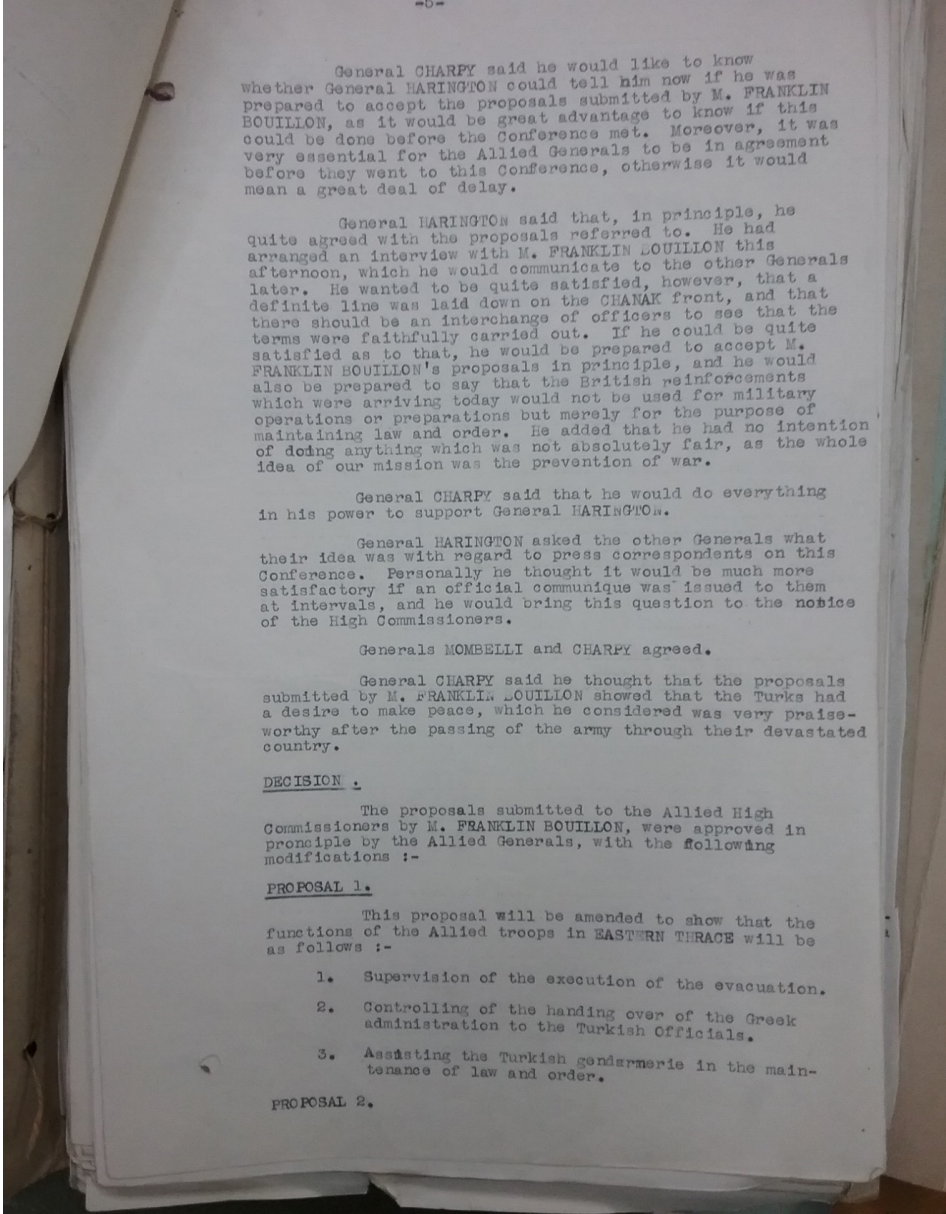
General HARRINGTON said that, in addition to the question of THRACE, his object was to endeavour to arrange an armistice on satisfactory terms which would stop any chance of an attack on CHANAK or CONSTANTINOPLE, and also an agreement regarding a stoppage of reinforcements. As this was a matter which really only concerned the British, he thought this clause should be deleted from these proposals.

General MOMBELLI pointed out that, as Marquis GARRONI had said last night, the mission of the Allied Generals to MUDANIA was to arrange an armistice between the Greeks and Turks and not one between the British or the Allies and the Turks.

General CHARPY agreed that our object was to arrange an armistice between the Greeks and Turks, but, at the same time, he thought it would be to our advantage to settle questions between the Allies and Turks. He quite realised that the British Army, and General HARRINGTON in particular, were interested in CHANAK and CONSTANTINOPLE, but he would like to assure General HARRINGTON that the would have the full support of the other Generals on this question, and he considered it was essential to show an Allied front. The main object of our mission was to obtain a settlement and thus avoid all hostilities, which would enable the diplomats to discuss and arrive at a general settlement.

General HARRINGTON said he was very glad that the other Generals took that view, because, although the Allied forces were the primary factor, yet it was essential for him to effect satisfactory guarantees that all movements of troops would cease in order to give the diplomats a chance to settle this question. It was a very difficult situation to settle and although the British troops were in no danger at the moment, he was very anxious to avoid the possibility of War, and, provided he could obtain sufficient guarantees that there would be no attack on CHANAK or CONSTANTINOPLE, he was quite prepared to discuss the armistice terms in conjunction with the Allied Generals.

EK-5 :

EK-6:

